

Федірко Н.В.

*Кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри національної економіки
та публічного управління,*

Варганов С.О.

*здобувач, освітньо-професійна програма
«Публічне управління та адміністрування»
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана*

МОВНА ПОЛІТИКА ДЕРЖАВИ У ПРОТИДІ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКІЙ ІНФОРМАЦІЙНІЙ ВІЙНІ

Українська мова є єдиною державною (офіційною) мовою України. Її статус є серед ключових державотворчих елементів, оскільки він визначає самобутність української нації та її відмінність від інших європейських народів. Втім, більше ніж за 30 років незалежності, питання української мови часто ставало як фактором перетягування політичного канату в середині країни, так і фактором тиску з боку наших сусідів. Російсько-українське мовне протистояння має глибокі суспільно-політичні корені, що мають свої початки ще з середини 17 ст. Відтоді, як відзначають історики, відбулось 56 заборон української мови [1], що спричинило звуження сфери її застосування до побутового рівня та її сприйняття як немодного пережитку минулого, на відміну від російської мови, яка неофіційно набула статусу міжнаціональної. Такі традиції мовного сприйняття, які глибоко підживлювались російською пропагандою щодо «дружби народів» пострадянського простору, стали «наріжним каменем» на шляху до європейської інтеграції України та часто вживаним інструментом інформаційної війни.

За роки незалежності Україна прийняла два ключових «мовних» закони, які визначили спрямування мовної політики держави на ствердження та захист статусу української мови та викликали значний резонанс як в українському, так і в російському суспільствах (табл. 1).

Реформи мовної політики України та їх сприйняття

	Мовні закони		
	Про мови в УРСР	Про засади державної мовної політики	Про забезпечення функціонування української мови як державної
Прийняття	від 28.10.1989 р.	від 3.07.2012 р. № 5029-VI	від 25.04.2019 р. № 5670-Д
Статус української мови	Відповідно до Конституції УРСР державною мовою УРСР є українська мова. Українська РСР забезпечує всебічний розвиток і функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя.	При незмінності визнання української мови як державної в Україні, істотно розширював використання регіональних мов, якщо кількість носіїв цих мов не менше 10 % від населення певного регіону, а в окремих випадках й менше 10 %.	Державний статус української мови є невіддільним елементом конституційного ладу України. Українська мова виконує функції мови міжетнічного спілкування, є гарантією захисту прав людини для кожного українського громадянина, а також є фактором єдності і національної безпеки України. Для широкого кола осіб володіння державною мовою стало обов'язковим.
Реалізація	На його підставі було складено й затверджено «Державну програму розвитку української мови та інших національних мов в УРСР на період до 2000 року», якою передбачено її утвердження як державної поетапно в різних регіонах країни. Його прийняття є утвердженням демократичних досягнень на території СРСР. Однак, програма виконувалася мляво, особливо в південних та східних областях.	Застосовувався здебільшого в південних і східних областях України, де переважна або значна частина населення розмовляє російською як першою мовою. Окремі міста та області України оголошували російську мову регіональною у межах своєї юрисдикції.	Забезпечує пріоритетність української мови у понад 30 сферах суспільного життя, зокрема у державному управлінні, ЗМІ, сфері освіти, науки, культури, реклами, послуг. Є достатньо гнучким щодо застосування інших мов. Через опір ухваленню закону з боку проросійських сил низку норм було пом'якшено, а деякі — вилучені, зокрема: Службу мовник інспекторів, Центр української мови, Термінологічний центр української мови, а Статус Нацкомісії зі стандартів державної мови знижено, і тепер вона координується КМУ через Міносвіти.

Закінчення табл. 1

	Мовні закони		
	Про мови в УРСР	Про засади державної мовної політики	Про забезпечення функціонування української мови як державної
Ставлення українців	<u>Дуже позитивне</u> : для багатьох це був вагомий крок до української культури і посилення українського статусу у СРСР, а також був необхідним підготовчим кроком до здобуття незалежності. Втім, багато людей це не розуміли, адже багатьом довелось покращувати знання мови. Закон стабілізував статус мови.	<u>Неоднозначне</u> : більшість віднеслись погано, деякі – як акт лояльності до нацменшин, російськомовні – або нейтрально, або добре. Більшість українців сприйняла цей закон як наслідок впливу на нас Росії і елемент політики уряду Азарова.	<u>Переважно позитивне</u> : мовний закон в Україні хоча і не було доведено до повноцінного статусу, були зроблені дуже важливі кроки, найбільші за весь період незалежності. Дуже багата частка людей віднеслась негативно через радикалізацію закону пропагандою. Для більшості українців цей закон не мав негативного позначення на житті.
Ставлення росіян	Переважно <u>нейтральне</u> : закон стосувався лише УРСР, і вони про нього не знали. Оскільки тоді не існувало над великого антагонізму між країнами, негативне ставлення було обмежене, проте знаходились і ті, хто був радикально проти (прибічники жорсткої політики і централізації СРСР).	Оскільки вже тоді був немалий прогрес втілення анти-української політики РФ, то відношення по більшій частині було <u>позитивне або абсолютно нейтральне</u> .	<u>Переважно – абсолютно негативно чи невизначено</u> – у російських медіа на цьому не надто сильно акцентували увагу, хоча відмовлялись від радикалізації його у суспільстві. росія також виносила цей закон на засудження на засіданні ООН у травні 2019.
Дія	Діяв до 2012 р., коли був прийнятий закон «Ківалова-Колісниченка». Згодом, від моменту скасування останнього закону, діяв у період з березня 2018 р. по квітень 2019 р., коли був прийнятий чинний закон про статус мови в Україні.	У 2014 р. відбулися перші великі спроби його скасування. З 28 лютого 2018 р. Конституційний суд визнав його антиконституційним і таким, що втратив чинність. Надалі закон зазнав декілька змін, на сьогодні діє його редакція від 01.01.2020 р.	Дійсний дотепер. Збройне вторгнення РФ в Україну змусило статус російської та українських мов перейти у динамічний стан і зазнавати різного розміру локальних змін у законі поступово під час агресії. Імовірно, після війни, цей закон буде або суттєво змінено, або скасовано на користь нового більш радикального.

Джерело: авторська розробка.

Перші спроби зупинити політичні спекуляції з мовним питанням були здійснені згідно «Концепції державної мовної політики», схваленої Указом Президента України від 15 лютого 2010 року №161/2010, яка наголосила, що вони суперечать інтересам національної безпеки України та ставлять під загрозу її суверенітет. Втім, реалізація цієї концепції не зупинила використання мовного питання у проросійській пропаганді та стала одним з інструментів інформаційного фронту російсько-української війни, що розпочалась з із збройної агресії РФ на території України.

Нові стратегічні орієнтири мовної політики були визначені «Концепцією Державної цільової національно-культурної програми забезпечення всебічного розвитку і функціонування української мови як державної в усіх сферах суспільного життя на період до 2030 року», схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 19 травня 2021 р. № 474-р. Ця концепція серед проблем функціонування української мови як державної відзначає маніпулювання мовним питанням та його штучну заполітизованість.

Втім, реалізація цього документу не враховує загострення ризиків національної безпеки в умовах розгортання широкомасштабної фази російської-української війни з 24 лютого 2022 року. Цей етап докорінно змінив ставлення громадян України до мовного питання. Значна кількість українців, які спілкувались у побуті російською мовою, добровільно відмовляються від її вживання, оскільки відтепер вона набула для них статусу мови агресора, що здійснює збройний терор для мирних українців.

Окрім того, змінились акценти мовної політики, адже відтепер вживання української мови повинно набути практики обов'язкового застосування не лише в офіційній публічній сфері, але і в комунікаціях приватного сектору, передусім бізнесу та громадській діяльності. Натомість, застосування російської мови як інструменту інформаційної пропаганди перестало бути ефективною зброєю проти України, а, навпаки, сприяло активізації проукраїнського мовного руху. До прикладу, в НаУКМА зусиллями

студентського самоврядування заборонено російську мову у стінах закладу [2]. Статус російської мови відтепер радикально змінено, а частка українців, що вважають мовну проблему в країні надуманою, збільшилась з 27% у 2021 р. до 44% у 2022 р. [1] Сьогоднішня війна спричинила друге коло радикальних реформ в мовній політиці України після Революції Гідності, яке імовірно стане завершальним. Так чи інакше, умови та наслідки цих «мовних» реформ ми відчуваємо в гарячій фазі інформаційної російсько-української війни вже безпосередньо сьогодні.

Список використаної літератури

1. Боротьба в інформаційній та культурній царинах: що думають українці про державну мовну політику та пропаганду на тлі агресії РФ. URL: <https://dif.org.ua/uploads/pdf/98972130362986a6f9b38b7.18237937.pdf>
2. Києво-Могилянська академія заборонила російську мову. Як це працюватиме і чи каратимуть. BBC News Україна. 28 січня 2023. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/news-64437506>
3. Як вижила українська мова! URL: <https://www.youtube.com/watch?v=b66D1Wnmifc>

Чубур Н.В.

кандидат педагогічних наук, доцент

доцент кафедри політичних технологій,

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

ДЕРЖАВНА ІНФОРМАЦІЙНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ: СУЧАСНИЙ ЕТАП

На сучасному етапі політичне життя суспільства тісно пов'язане з використанням інформаційних потоків. Суб'єкти політики для досягнення власних цілей можуть по-різному використовувати інформацію, а саме: з метою досягнення перемоги у політичній боротьбі, для активізації політичної